

دانشگاه لندن در ۱۳۴۹ ش / ۱۹۷۰ و در انستیتوی گوته^{۱۶} فرانکفورت در ۱۳۵۳ ش / ۱۹۷۴ تاریخ تمدن ترک - اسلام و زبان ترکی درس داد. او در فروردین ۱۳۴۷ برای شرکت در همایش هنر و باستان‌شناسی به ایران آمد (آریق، ص ۹۳۸-۹۳۹؛ ایشیق، همانجا؛ داستان، ص ۱۸، ۲۰). سومر از بنیان‌گذاران انستیتوی تاریخ و تمدن سلجوقی^{۱۷}، رئیس مرکز پژوهشی آناتولی مرکزی^{۱۸}، عضو اصلی مؤسسه تاریخ ترک^{۱۹}، و عضو هیئت مشاوران مرکز مطالعات سلجوقی دانشگاه سلجوق قونیه^{۲۰} بود و به دلیل پژوهشهای ارزشمندش در زمینه تاریخ و تمدن غز/ اوغوز در ۱۳۷۲ ش / ۱۹۹۳ به عضویت آکادمی علوم جمهوری ترکمنستان^{۲۱} برگزیده و در همان سال شهروندی این کشور نیز به وی اهدا شد (آریق، همانجا؛ اوغورلو، ص ۸۰-۸۱). سومر در ۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲، به درخواست خود بازنشسته شد و در آذر ۱۳۷۴ / اکتبر ۱۹۹۵ درگذشت (اوغورلو، ص ۲۰-۲۲).

آثار عمده وی اینهاست: (۱) اوغوزها (ترکمنها)^{۲۲} که در ۱۳۴۴ ش / ۱۹۶۵ به چاپ رسید و تا ۱۳۶۱ ش / ۱۹۸۲ مؤلف بخشهای مختلفی به آن افزود. این اثر در ۱۳۷۱ ش / ۱۹۹۲ در باکو به ترکی آذربایجانی (آریق، ص ۹۴۱) ترجمه شد. دو ترجمه فارسی نیز از آن صورت گرفته و منتشر شده است، یکی در ۱۳۹۰ ش در تهران، با عنوان تاریخ غزها (ترکمنها): تاریخ، تشکیلات طایفه‌ای و حماسی به قلم وهاب ولی، و دیگری به قلم آنادردی عنصری با نام اوغوزها (ترکمنها؛ گرگان ۱۳۸۰ ش). (۲) نقش ترکان آناتولی در تشکیل و توسعه دولت صفوی^{۲۳} (آنکارا ۱۹۷۶) که احسان اشراقی و محمدتقی امامی خوبی آن را به فارسی ترجمه کرده‌اند (تهران ۱۳۷۱ ش). (۳) قراقوبینلرها (۱)، ساختار قبیله‌ای و تاریخ سیاسی آنها از آغاز تا دوره جهان‌شاه^{۲۴} رساله دانشیاری سومر که در ۱۳۴۶ ش / ۱۹۶۷ به چاپ رسیده (آریق، همانجا) و وهاب ولی آن را به فارسی ترجمه کرده است (تهران ۱۳۶۹ ش). دیگر آثار سومر: > پرورش اسب و سوارکاری در میان

London: Routledge, 2009; *The Times comprehensive atlas of the world*, London: Times Books, 2014.

/ محدثه امینی /

سومر، فاروق، نویسنده و مورخ معاصر ترک. فاروق سومر در ۱۵ آبان ۱۳۰۳ / ۵ نوامبر ۱۹۲۴ در ولایت بوزقیر^۱ قونیه به دنیا آمد. پدرش کارمند دولت و از سربازان جنگهای استقلال^۲ ترکیه (۱۳۳۷-۱۳۴۱ / ۱۹۱۹-۱۹۲۲) بود. فاروق پس از مهاجرت خانواده‌اش به استانبول در ۱۳۱۰ ش / ۱۹۳۱، در آنجا تحصیل کرد (آق‌پینار^۳، ص ۴۳؛ آریق^۴، ص ۹۳۵). او ترکی عثمانی و زبان فرانسه را فراگرفت و به دلیل علاقه‌اش به تاریخ پس از پایان دوره متوسطه در ۱۳۲۲ ش / ۱۹۴۳ در رشته تاریخ دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول^۵ ثبت‌نام کرد؛ وی در این دوره به تحقیق و مطالعه درباره تاریخ ترکان در دوره اسلامی پرداخت و زبانهای فارسی و عربی را نیز فراگرفت (اورکلی^۶، ص ۱۳۱؛ ایشیق^۷، ج ۳، ص ۱۶۴۱). سومر در دوره تحصیل از محضر استادان برجسته‌ای مانند زکی ولیدی طوغان^۸، فؤاد کوپرولو^۹، عثمان توران^{۱۰}، اقدس نعمت کورات^{۱۱} و مکریم خلیل ینانچ^{۱۲} بهره برد (اوغورلو^{۱۱}، ص ۱۷؛ داستان^{۱۲}، ص ۱۰). او در خرداد ۱۳۲۹ / مه ۱۹۵۰ از رساله دکتری‌اش با عنوان > «تشکلهای منسوب به قبایل اوغوز در سده‌های شانزدهم و هفدهم در آناتولی، سوریه و جزیره»^{۱۳} در دانشگاه آنکارا دفاع کرد (آریق، ص ۹۳۶؛ اوغورلو، ص ۱۹). وی پس از دوره کوتاه اشتغال در کتابخانه سلیمانیه^{۱۴} استانبول، در ۱۳۳۱ ش / ۱۹۵۲ در دانشکده زبان، تاریخ و جغرافیای دانشگاه آنکارا^{۱۴} مشغول تدریس شد و پس از درگذشت اقدس نعمت کورات در ۱۳۵۳ ش / ۱۹۷۴ رئیس کرسی تاریخ قرون میانه در همان دانشگاه شد (د. ترک، ذیل ماده؛ آریق، ص ۹۳۶-۹۳۷؛ اورکلی، ص ۱۳۱-۱۳۲).

سومر علاوه بر دانشگاه آنکارا در دانشگاه معمار سنان^{۱۵} استانبول نیز تدریس کرد. وی همچنین به عنوان استاد مدعو در

1. Bozkr	2. Kurtuluş Savaşı	3. Akpınar	4. Arık	5. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
6. Ürekli	7. Işık	8. Osman Turan	9. Akdes Nimet Kurat	10. Mükrimin Halil Yinanç
11. Uğurlu	12. Daştan			
13. "XVI. ve XVII. yüzyıllarda Anadolu-Suriye ve El-Cezire'de Oğuz boylarına mensup teşekküller"				
14. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi	15. Mimar Sinan	16. Goethe Institut		
17. Selçuklu Tarih ve Medeniyet Enstitüsü	18. Orta Anadolu Araştırma Merkezi	19. Türk Tarih Kurumu		
20. Konya Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi	21. Academy of Sciences of Turkmenistan			
22. Oğuzlar (Türkmenler)	23. Safevi devletinin kuruluşu şe gelişmesinde Anadolu Türklerinin rolü			
24. Kara Koyunlular (I), kabilevi bünyeleri ve başlangıçtan Ciharşah'a kadar siyasi tarihleri				